

6

Verblijd u niet
als uw vijand valt

8

Voor wie is het
Koninkrijk?

11

Impressie
Holocaustmuseum

jaargang 69
nummer 3
september 2024

Israëlmagazine

verbonden

Israëlzondag

Bij de foto op de voorpagina:

Een van de belangrijkste fasen uit de levensgeschiedenis van een jood is het worden van Bar Mitswa, zoon der wet. Hij neemt dan de last van de Thora en van alle plichten op zich. Hij wordt dan als gelijkwaardig lid, met alle rechten en plichten, in de joodse gemeente opgenomen. Een jongen wordt een Bar Mitswa op 13-jarige leeftijd, een meisje een Bat Mitswa op 12-jarige leeftijd. Op de foto een zoon der wet bij de Klaagmuur in Jeruzalem

inhoud

Tweestatenoplossing?	3
Vervulling in Mattheüs 2	4
Hoe kijk je naar je vijanden?	6
Een adres	7
Voor wie is het Koninkrijk?	8
Israëlzondag 2024	10
Zien, bewustwording, handelen	11
Bijbellezen met het oog op Israël	12

Leer een kind van jongsaf de juiste weg te volgen; ook als het ouder wordt, zal het er niet van afwijken.

Spreuken 22 : 10

Verbonden is een uitgave van het deputaatschap Kerk en Israël van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland. Aan Verbonden ligt de visie ten grondslag dat kerk en Israël diep en voorgoed verbonden zijn. Het blad biedt bezinning op kerk, Israël en jodendom en de ontmoeting hiertussen. Het deputaatschap is een van de partners in het Centrum voor Israëlstudies (CIS). Een door het CIS uitgezonden Israëlconsulent geeft in Jeruzalem gestalte aan deze ontmoeting en doet hiervan in Verbonden geregeld verslag.

colofon

Commissie van redactie: ds. A. Brons, drs. L. van Dalen, dr. C.M. van Driel, dr. A.J. den Heijer
Eindredacteur: C.M. van Driel, e-mail: cmvdriel@solcon.nl
Website: www.kerkenisrael.nl
Contact deputaten Kerk en Israël: e-mail: info@kerkenisrael.nl
Administratieadres: Landelijk kerkelijk bureau van de Chr. Geref. Kerken, Ghandistraat 2, 3902 KD Veenendaal, Postbus 334, 3900 AH Veenendaal, tel.: (0318) 582350 fax (0318) 582351, e-mail: adressenbeheer@cgk.nl
Penningmeester: P.A.J. Pruijssers, e-mail: penningmeester@kerkenisrael.nl, tel.: (0416) 85 12 96, Bankrekeningnummer: NL19 INGB 0000 3652 71, t.n.v. Dep. Kerk & Israël Chr. Geref. Kerken te Veenendaal

Voor legaten en schenkingen kunt u contact opnemen met de penningmeester, hij geeft ook gaarne informatie over diverse aan te bevelen projecten.

actueel

Lieuwejan van Dalen

Tweestatenoplossing?

Politiek lijkt de Israëlische situatie veel op de Nederlandse. In de Knesset bestaat een meerpartijensysteem, net als in de Haagse Tweede Kamer. Allerlei partijen laten een 'eigen geluid' horen. Met ruim tien partijen valt het in de Knesset niet mee om tot een vruchtbare samenwerking en besluitvorming te komen.

In juli gebeurde er iets bijzonders in de Knesset. Velen waren dezelfde mening toegedaan op een heikel punt: wat ons betreft, komt er in de toekomst geen Palestijnse staat. Dat is opmerkelijk, niet alleen vanwege de timing – er is een bloedig conflict gaande waarvoor een oplossing moet komen – maar ook vanwege Israëls bondgenoten. De internationale gemeenschap ziet namelijk een tweestatenoplossing als dé uitweg voor het conflict: naast Israël een Palestijnse staat die de Westelijke Jordaanoever, Oost-Jeruzalem en Gaza omvat.

Motie

In dit verdeelde politieke landschap kwam op donderdag 18 juli jl. een motie tot stand die zegt: 'De Israëlische Knesset verzet zich vastberaden tegen de oprichting van een Palestijnse staat ten westen van de Jordaan.' Een Palestijnse staat 'in het hart van het Land van Israël zou een existentieel gevaar vormen voor de staat en de burgers van Israël', meent de meerderheid van het parlement. 'Het zal niet lang duren voordat Hamas de Palestijnse staat overneemt en die verandert in een radicaal islamitische

terreurbasis.' Duidelijke taal op grond van het heden én verleden. Blijkens opiniepeilingen is de steun voor Hamas onder Palestijnen inderdaad groot.

Eerder wees de Knesset het eenzijdig uitroepen van een Palestijnse staat af, op een moment dat meerdere landen die juist erkennen. In deze motie heeft de Knesset ook een Palestijnse staat als resultaat van onderhandelingen verworpen. Dat maakt een door Amerika en veel Europese landen gesteunde tweestatenoplossing voorlopig zo goed als onmogelijk.

De vraag voor alle betrokkenen blijft, bij alle politiek en retoriek, wat een realistische toekomstvisie is. Moet de focus momenteel vooral naar een levensvatbaar begin van een oplossing, met een stappenplan dat perspectief opbouwt? «

Verdeeld

Al voordat Hamas de terroristische aanslagen van 7 oktober (2023) pleegde, gingen er wekelijks duizenden Israëli's de straat op om te demonstreren tegen premier Netanyahu (die verdacht wordt van corruptie), zijn coalitie en zijn beleid.

Aangaande de gijzelaars die nog steeds door Hamas in Gaza worden vastgehouden, zie je ook een diepe verdeeldheid in de Israëlische maatschappij. Sommigen willen dat de gijzelaars middels een akkoord met Hamas zo snel mogelijk thuis komen. Anderen leggen de prioriteit bij een 'totale overwinning' op Hamas en willen niet onderhandelen met terroristen. Het moge duidelijk zijn dat Israël in politiek opzicht een diep verdeeld land is.

«

Joodse symbolen

Kinderzegen

Als Jezus op het verzoek van de moeders de kinderen zegent, laat Hij zijn nauwe verwantschap met de Joodse traditie duidelijk zien (Marc. 10:13-16). Het jodendom leert immers dat kinderen de meest gekoesterde zegen zijn. Die overtuiging heeft ertoe geleid dat Joodse ouders hun kinderen zegenen. Dat kan op elk moment, maar het vindt min of meer officieel plaats op twee momenten. Op de avond voor Jom Kippoer (Grote Verzoendag) en daarnaast thuis op elke Sabbat voor de maaltijd. Hiernaast het schilderij van Rembrandt waarop Jacob de kinderen van Jozef zegent.

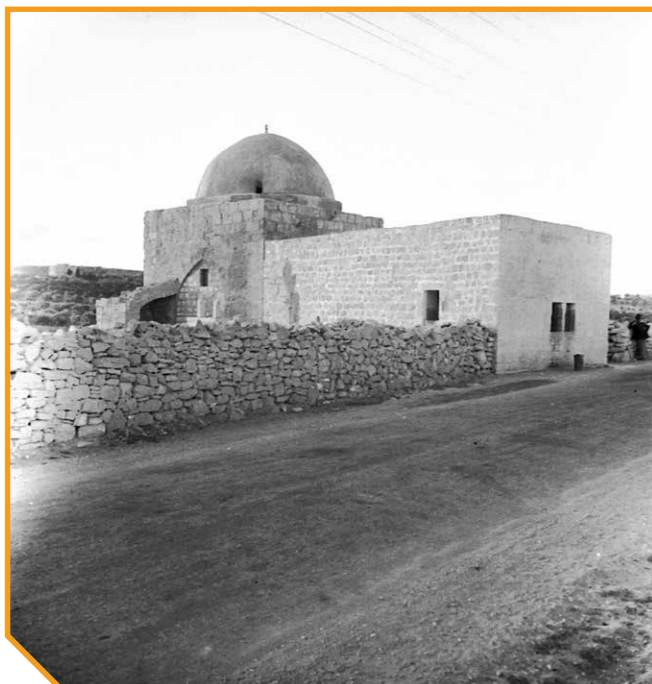
Vervulling in Mattheüs 2

Veel Bijbellezers denken bij 'vervulling' in het Nieuwe Testament aan eerdere voorzeggingen die in het leven van Jezus uitkomen. Dat is echter niet altijd het geval. Volgens Joodse regels zijn ook overeenkomsten en toespelingen mogelijk. In het onderstaande wordt dat verduidelijkt aan de hand van drie voorbeelden.

Het Evangelie naar Mattheüs is speciaal gericht op Joodse lezers. Volgens diverse kerkvaders is dit evangelie zelfs eerst in het Hebreeuws geschreven. Mattheüs maakt duidelijk dat Jezus van Nazareth de beloofde Messias is. De auteur gebruikt daarvoor ruim vijftig citaten uit het Oude Testament, veel meer dan de andere evangelisten doen. In Jezus komen allerlei oudtestamentische verwachtingen en profetieën tot uiting. Veel citaten worden ingeleid met de woorden 'Opdat vervuld zou worden'. Dit is de vertaling van een Hebreeuwse technische term (*leqayyem* of *lehaqim*) om te verwijzen naar een tekst uit de Schrift. Mattheüs gebruikt de vervullingsformule (met enige variaties) elf keer: 1:22-23; 2:15,17-18,23; 4:14-16; 8:17; 12:17-21; 13:35; 21:4-5; 26:56 en 27:9. Steeds wordt bedoeld dat God de gebeurtenissen leidt.

Naar en uit Egypte (2:13-15)

In hoofdstuk 2 staat de opdracht aan Jozef om naar Egypte te vluchten, want Herodes wil het Kind doden. Het verblijf aldaar wordt toegelicht met een verwijzing naar

Het graf van Rachel (Wikimedia, foto 1913)

een terugblik in Hosea 11:1: 'Uit Egypte heb Ik Mijn zoon geroepen.' In dit woord van Hosea gaat het over Gods liefde voor Israël, die daarin tot uitdrukking is gekomen dat God Zijn zoon, Israël, uit Egypte heeft geroepen. Vergelijk Exodus 4:22: 'Dan moet u tegen farao zeggen: Mijn zoon, Mijn eerstgeborene, is Israël.' Mattheüs past deze woorden van Hosea op een voor ons vrije manier toe op Jezus. Jezus moest naar Egypte, om net als Israël uit Egypte geroepen te worden. De Messias vertegenwoordigt Israël en ging dezelfde weg. Omdat het citaat uit Hosea hier al staat (en niet pas bij de terugkeer in vs. 20-21), zal ook het gaan naar Egypte meegenomen moeten worden. Dat wijst op het vervullen van het oordeel waarover de profeet spreekt in verband met de onbekeerlijkheid van Israël. Dat is bij Mattheüs een terugkerend thema, vooral met betrekking tot de leiders van het volk. Verderop in het hoofdstuk spreekt Hosea echter over Gods ontferming en een nieuwe exodus.

Op deze wijze vervult Jezus de tekst en brengt Hij de gebeurtenis op een hoger plan. Mattheüs gebruikt hier de Joodse methode 'remez', waarbij een toepassing gemaakt wordt op basis van overeenkomstig woordgebruik. 'Vervullen' is dus niet slechts het uitkomen van een profetie, maar betekent ook 'op hoger niveau brengen' en 'dichter bij de uiteindelijke realisering brengen'.

Kindermoord in Bethlehem (2:16-18)

Wanneer de terugkomst van de wijzen te lang op zich laat wachten, voelt Herodes zich bedrogen. Hij stuurt soldaten om de jongetjes tot twee jaar oud in het gebied van Bethlehem te doden. Dit bloedbad komt overeen met de ervaringen in Egypte, toen de farao de pas geboren jongetjes liet doden (Ex. 1:16,22). Mattheüs noemt deze overeenkomst niet, maar vermeldt een uitspraak van de profeet Jeremia: 'Een stem is in Rama gehoord, geklaag, gejammer en veel gekerm. Rachel huilt over haar kinderen, en wilde niet vertroost worden, omdat zij er niet meer zijn' (Jer. 31:15).

Rachel overleed tijdens de geboorte van Benjamin en werd begraven ergens langs de weg naar Efrath (Gen. 35:19). In Jeremia 31 wordt ze gepresenteerd als moeder van het volk, die ontroostbaar is omdat haar kinderen haar zijn afgenomen, weggevoerd in ballingschap.

Het huidige Nazareth (Daphna Tal)

De Babyloniërs verzamelden de Judese ballingen in Rama voordat zij hen afvoerden naar Babel (Jer. 40:1) en daar moet het leed in alle heftigheid voelbaar zijn geweest. Mattheüs verbindt, in het verlengde van Jeremia, de vroegere en de latere gebeurtenissen met elkaar.

Naar Nazareth (2:19-23)

Nadat Herodes gestorven is, verschijnt er opnieuw een engel in een droom aan Jozef in Egypte en geeft hem de opdracht het Kind en zijn moeder mee te nemen naar 'het land Israël'. Door deze naam wordt opnieuw de verbinding met de geschiedenis van Israël gelegd. Na een volgende droom gaat Jozef naar Nazareth. Dat plaatsje (*Natsrat*, van het werkwoord *n-ts-r*: hoeden, bewaren, de wacht houden) was in de eerste eeuwen van onze jaartelling gering van omvang en tamelijk onbekend. Mattheüs voegt toe 'zodat vervuld werd wat door de profeten gezegd is: dat Hij Nazarener (Gr. *Nazoraios*; Hebr. *Notsri*) genoemd zal worden.' Dit lijkt een directe verwijzing naar een tekst uit het Oude Testament, maar is het niet. Hier staat het meervoud 'profeten' en het gebruikelijke 'zeggende' ontbreekt, zodat eerder een algemene boodschap bedoeld zal zijn. Daarvan zijn in de rabbijnse literatuur meer voorbeelden. Een gedachte die niet letterlijk in de Bijbel uitgesproken wordt, maar op zichzelf wel Bijbels is, kan als een Schriftwoord opgevoerd worden. Ook is er een uitlegkundig principe dat een gedachte door meerdere profeten op verschillende wijze uitgedrukt kan worden.

Waar heeft Mattheüs aan gedacht? Verschillende mogelijkheden zijn voorgesteld.

In Jesaja 11:1 staat dat een scheut (*netser*) uit zijn wortel vrucht zal dragen. Dit woord is altijd Messiaans verstaan. Mattheüs haalt deze tekst uit Jesaja niet aan, maar in 4:16 blijkt de verbinding met de profetieën van Jesaja.

Rabbi Soloveitchik geeft de voorkeur aan een toespeling op Jeremia 31:6: 'Want er zal een dag zijn dat de wachters (meervoud van *notsri*) zullen roepen op het bergland van Efraïm: Sta op, laten wij opgaan naar Sion, naar de HEERE, onze God!'

Het wonen in een onbekende plaats, in Galilea, kan ten slotte ook opgevat worden als een teken van nederigheid. Nathanaël vraagt zich af of uit Nazareth iets goeds kan komen (Joh. 1:46). De nederige situatie van de Messias komt op allerlei plaatsen in de Tenach naar voren (Ps. 22; 69; Jes. 53; Zach. 11-13). Thematisch past dit goed in dit hoofdstuk: de vlucht naar Egypte en een andere woonplaats vanwege het levensgevaar. Het koningschap van Jezus wordt door buitenlandse bezoekers erkend, maar in Israël dreigt groot gevaar. Jezus gaat wonen in een afgelegen gebied. Daar groeit Hij op, onopgemerkt door de meesten in Israël.

Conclusie

Deze drie voorbeelden van 'vervullen' geven aan dat hier niet altijd directe voorzeggingen die uitkwamen mee bedoeld worden. Vaker is er in meer algemene zin een relatie tussen het Oude Testament en het leven van Jezus, waarin de betekenis rijker tot uiting komt. Vanuit dit gezichtspunt gebruiken de Statenvertaling en de Herziene Statenvertaling te veel hoofdletters (bijv. 'Uit Egypte heb ik Mijn Zoon geroepen'), omdat met 'zoon' Israël en niet Jezus bedoeld is. Voor ons is het belangrijk eerst te kijken naar het verband in het Oude Testament, om zo beter te kunnen begrijpen wat bedoeld is. Daarbij is kennis van Joodse uitlegkundige principes verhelderend. «

Het bovenstaande is een voorpublicatie uit *Mattheüs. Bijbelverklaring met Joodse en archeologische achtergronden* (Apeldoorn, voorjaar 2025).

Hoe kijk je naar je vijanden?

In oorlogstijd is het moeilijk om de ander als mens en als schepsel van God te zien. Dat is een heel menselijke reactie, want hoe kun je de tegenstander aan de ene kant zien als een mens, een vader, een broer, een schepsel van God en tegelijkertijd doodschieten? Als je de ander enkel ziet als terrorist, dan maak je hem daarmee minder menselijk en voel je minder de heftigheid van wat er gebeurt als er een schepsel van God gedood wordt. Die pijn is ook een worsteling voor een deel van de Israëli's.

Binnen de Israëlische samenleving en zeker binnen het Jodendom telt een mensenleven heel zwaar. Het is precies ook deze 'zwakke plek' die Hamas gebruikt bij de nog steeds voortdurende gijzeling van tientallen Israëli's. Tegelijkertijd zei iemand een keer tegen ons: 'Ze hadden Gaza niet binnen moeten gaan met de soldaten, want onze jongens sterven daar. Ze hadden er een bommentapijt over moeten leggen.' De kwalijke suggestie hiervan is dat het leven van mensen in Gaza er niet of minder toe doet.

Vijandliefde

In de christelijke traditie hebben we de Bergrede waarin de Heere Jezus spreekt over de omgang met je vijanden. In de Bergrede zegt Hij het volgende: 'U hebt gehoord dat er gezegd is: U moet uw naaste liefhebben en uw vijand moet u haten. Maar Ik zeg u: Heb uw vijanden lief; zegen hen die u vervloeken; doe goed aan hen die u haten; en bid voor hen die u beledigen en u vervolgen'. Het eerste deel over het liefhebben van je naaste, is een citaat van Lev. 19:18. Het tweede deel over het haten van de vijanden is mogelijk iets wat mensen meekregen vanuit hun traditie. Een andere optie is dat het een combinatie is met een Psalmwoord: 'Zou ik niet haten, HEERE, wie U

haten, walgen van wie tegen U opstaan? Ik haat hen met een volkomen haat, mijn eigen vijanden zijn het.' (Ps. 139:21-22) Het is in ieder geval duidelijk dat Jezus oproept om ieder mens lief te hebben.

Nooit vergeven...

Gevoelens van haat en van wraak waren en zijn aanwezig in de Israëlische maatschappij. 'We zullen nooit vergeten en we zullen nooit vergeven', zo sprak premier Netanyahu kort na 7 oktober. Het schrijnende van de hele situatie is juist dat veel vredesactivisten die begaan waren met het lot van de Gazanen, ook het hardst getroffen zijn door de aanslagen van Hamas. Vivian Silver was een bekende Canadees-Israëlische vredesactiviste: op 7 oktober werd ze vermoord. Ada Sagi was een vredesactiviste uit de kibboets Nir Oz die anderen Arabisch leerde om te kunnen communiceren met hun Arabische burens. Op 7 oktober werd ze meegenomen naar Gaza en werd ze voor 53 dagen gegijzeld in Gaza. Na haar gijzeling vertelde ze dat ze haar hoop op vrede heeft verloren.

Verblijd u niet

Op één van de bijeenkomsten van de 'Jerusalem Rainbow Group', een Joods-christelijke dialooggroep die al bestaat

Poster met foto's van gegijzelden.

Andries Knevel

Een adres

Hoe schrijf je over het Israëlisch-Palestijns conflict zonder achter de (actuele) feiten aan te lopen, zeker als de productietijd van een blad een paar weken is? Niet dus. Zo blijkt me telkens weer, als ik allerlei bladen lees over Israël-Gaza.

Daarom in deze column aandacht voor een boek dat me de hele zomer heeft beziggehouden. Het gaat om *Een adres* van Michal Citroen, een boek dat genomineerd werd voor de Libris Geschiedenis Prijs en daarin derde werd. Waar het boek over gaat? Over de duivelse dilemma's van Joden in de Tweede Wereldoorlog. Citroen heeft een groot aantal getuigenissen en verhalen kunnen achterhalen van Joden die gingen onderduiken, die toch maar niet gingen onderduiken, die graag wilden onderduiken maar geen 'adres' vonden, en die toch maar naar Westerbork gingen omdat Mauthausen nog veel erger was.

Wat me aangreep?

De onmogelijke keuzes die ze voor zichzelf en hun gezin moesten maken. De 100% beslissingen, met maar 50% aan kennis, de onverschilligheid van een groot deel van de Nederlandse bevolking en de hartverscheurende verhalen van Joden die hun kinderen afstonden aan de dappere leden van het verzet, met de martelende onzekerheid (of was het wetenschap?) dat ze hun kinderen nooit meer zouden terugzien.

Citroen heeft wat getallen kunnen achterhalen over het aantal Joden dat daadwerkelijk is ondergedoken, het aantal dat verraden is, en het aantal dat de oorlog heeft overleefd, maar aantallen zeggen in dit boek niet zoveel. Wel de persoonlijke verhalen, van mensen zoals wij, mannen, vrouwen, kinderen, maar dan van een verdoemd ras. Verhalen over angst en wanhoop. Verhalen over verraad en bedrog. Maar ook verhalen over moed en hulp, zo maar, van gewone mensen. In de schildering van de dilemma's doet het boek een beetje denken aan de TV-serie *De Joodse Raad*.

Toen ik in een klein gezelschap over het boek vertelde, vroeg iemand me: 'Moeten we ons nog hiermee bezighouden na zoveel jaar?' «

*Kom vanavond met verhalen
Hoe de oorlog is verdwenen
En vertel ze honderd malen
Alle malen zal ik wenen.*

(Leo Vroman)

Gele lintjes: overal zichtbare verwijzingen naar de gegijzelden.

sinds 1965, werd een lezing gegeven door de vredesactiviste Leah Shakdiel. Zij vertelde over hoe er in de Joodse traditie gesproken wordt over (het doden van) vijanden. Een belangrijke passage uit de Thora is de doortocht van Israël door de Schelfzee (Ex. 14). In vers 20 wordt gezegd: 'De een kon niet in de nabijheid van de ander komen, heel de nacht.' In de Babylonische Talmoed, een serie boeken over de mondelinge Thora en discussies daarover, wordt gevraagd wat dit vers betekent. Volgens de Talmoed wordt hier beschreven hoe op dat moment van Israëls verlossing de engelen een lied voor God willen zingen (deze connectie wordt gelegd vanwege het Hebreuws in dit vers dat doet denken aan Jes. 6:3, waar de engelen elkaar toeroepen). Het antwoord van God luidt: 'Het werk van mijn handen verdrinkt in de zee en jullie reciteren een lied voor mij?' (Sanhedrin 39b).

Verblijd u niet als uw vijand valt

In een andere bron (voor de liefhebbers: Pesikta de-Rav Kahana) wordt het Paasfeest vergeleken met het Loofhuttenfeest. Op het Loofhuttenfeest worden elke dag de lofpsalmen, het *Hallel* (Ps. 113-118) gelezen, op het Paasfeest alleen op de seideravond aan het begin van het feest en op de eerste dag. Waarom is er geen oproep in de Schrift om blij te zijn tijdens het Paasfeest? Het is toch een feest van bevrijding? Het antwoord is: omdat de Egyptenaren stierven tijdens het Paasfeest. Eén van de rabbi's verwijst daarbij naar een tekst uit Spreuken: 'Verblijd u niet als uw vijand valt' (Spr. 24:17). Deze teksten uit de latere Joodse traditie verwijzen naar de bewogenheid van God over de vijanden. Na de lezing was er gelegenheid om te reageren op de lezing. Eén van de Joodse aanwezigen vertelde met tranen in haar ogen dat ze dit geluid de afgelopen tijd had gemist. Een mens blijft altijd een schepsel van God, wat hij of zij ook gedaan heeft. We hopen en bidden dat er hier iedere keer nieuwe mensen opstaan die zoeken naar vrede en verzoening tussen alle mensen, hoe onmogelijk dat ook is in de gegeven omstandigheden. «

De Jordaanvallei (Wikimedia)

Voor wie is het Koninkrijk?

Het begint zo idyllisch. Vaders en moeders brengen hun kinderen bij de Heere Jezus. Of Hij hen zegenend wil aanraken en de handen opleggen. Na een lastig incident met Zijn discipelen, spreekt Jezus een gewichtig woord. Het is ook een scherp woord. Over voor wie het Koninkrijk van God is. Voor wie wel en voor wie niet. Voor ons belangrijk om aandachtig te luisteren naar wat Hij dan zegt.

Het kost niet veel moeite om het helemaal voor je te zien. De Heere Jezus te midden van veel andere mensen. Hij is met Zijn discipelen weer eens onderweg. Op weg uiteindelijk naar Jeruzalem. Hij kiest de route via het Overjordaanse land. Maar ook daar weten de mensen Hem te vinden. Beter nog: Hij zoekt hen op. Namelijk om te zoeken en zalig te maken wie verloren is. En dan zijn daar enkele vaders en moeders. Ze hebben hun jonge kinderen meegebracht. Om ze bij deze bijzondere Rabbi te brengen. Misschien is Hij wel bereid om hun kleine grut te zegenen...

Onder zegenende handen

Het moet in bijbelse tijden in Jeruzalem een gebruik zijn geweest op de avond van de jaarlijkse Grote Verzoendag. Aan het einde van die dag, na zonsondergang, brachten de vaders hun kinderen bij de Schriftgeleerden. Met het doel dat dezen hen zouden zegenen en voor hen zouden bidden. Want ook de kinderen hadden de zegen van het verzoenende bloed nodig, zo wisten de vaders en moeders.

Hebben de ouders in dit land aan de andere zijde van de Jordaan aan dit gebruik gedacht? En aan de diepe betekenis ervan? Het laat in ieder geval zien dat ze in deze Rabbi een bijzondere gezant van de God van Israël zagen. In Zijn woorden en in Zijn wonderen toonde Hij bewogen te zijn met de schapen van Gods kudde. En in het bijzonder had Hij oog voor het kleine en onaan-

zienlijke. Vandaar hun dringende vraag. "Rabbi Jezus, leg onze kinderen onder Uw zegenende handen, als U wilt..."

En dan zijn daar de discipelen van Jezus. Bruusk proberen ze het te verhinderen. Die kinderen zijn geen partij voor Jezus. Daar zijn ze veel te nietig en onaanzienlijk voor. "Weg! Onze Meester heeft wel wat nuttigers te doen!" Maar dan rekenen ze toch buiten deze goede Herder. Ze hebben Hem nog nooit zo verontwaardigd gezien. Hij briest van woede. Een ongemeen scherpe terechtwijzing volgt. Die tegelijkertijd een bewogen uitnodiging aan de vaders en moeders met hun kinderen is. "Laat de kinderen tot Mij komen! Verhinder hen niet! Want voor zulke kinderen is het Koninkrijk der hemelen..."

Ontferming

Dan gaat het toch gebeuren. Meer nog dan de ouders schuchter vroegen, geeft Jezus hun. Vers 16 geeft een opeenstapeling van ontfermende handelingen van de Zaligmaker weer. De kinderen waren bij Hem gebracht opdat Hij ze zou aanraken. Het verlangen van de ouders wordt meervoudig vervuld. Allereerst omarmt Hij ze; ook te lezen als: Hij neemt ze in Zijn armen. En terwijl Hij ze de handen oplegt spreekt Hij Zijn zegen – letterlijk: goede woorden – uit over hun prille leven. Zo maakt de Heiland de belofte waar die Hij, niet lang na

samen luisteren

En zij brachten kinderkes tot Hem, opdat Hij ze aanraken zou; en de discipelen bestrafden degenen die ze tot Hem brachten. Maar Jezus [dat] ziende, nam het zeer kwalijk, en zei tot hen: Laat de kinderkes tot Mij komen, en verhindert ze niet; want derzulken is het Koninkrijk Gods. Voorwaar zeg Ik u: Zo wie het Koninkrijk Gods niet ontvangt gelijk een kindeke, die zal hetzelfde geenszins ingaan. En Hij omving ze met Zijn armen, [en] de handen op hen gelegd hebbende, zegende Hij dezelve.
(Markus 10:13-16, Statenvertaling)

J.M.J. Kieviet
(chr. geref. emeritus predikant)

dit gebeuren, aan Zijn kerk zou meegeven: "Die tot Mij komt, zal Ik geenszins uitwerpen" (Joh. 6: 37).

Waar het echt om gaat

Gevraagd naar het hart van deze kleine en aandoenlijke geschiedenis komen we onmiskenbaar bij vers 15 uit. Daar wijst ook het accent dat Jezus Zelf legt duidelijk op: "Voorwaar zeg Ik u..." Het is het woordje *amen* waar dit woord van Jezus mee begint: let op, hier komt iets dat heel belangrijk is! Met vers 15 hebben we de sleutel voor het verstaan van de hele perikoop in handen. En dan is het opmerkelijk: de toepassing die Jezus Zelf maakt op wat hier gebeurt, gaat niet zozeer over het ontvangen van de kinderen, maar vooral over het ontvangen van het Koninkrijk van God. "Amen! Ik zeg jullie: wie het Koninkrijk van God niet ontvangt als een kind, die zal het beslist niet binnengaan!"

Het is een vermaning aan het adres van die dwaze en dwalende discipelen. Dit woord is tegelijkertijd gegeven aan de gemeente van alle eeuwen. Als antwoord op de dringende vraag: *voor wie is het Koninkrijk van God?* Dat Koninkrijk, dat is Christus Zelf. Wie zal delen in Zijn

Antoine Ansiaux (1820)

zaligmakende zegen? Alleen hij of zij die tot Hem komt als een hulpeloos kind, dat het in alles moet hebben van wat Hij te geven heeft. Dat Koninkrijk is niet meer of minder dan een gave! Je kunt het slechts ontvangen! Je hoeft er alleen maar een kind voor te zijn. Vergelijk in dit

Alleen maar kind zijn

verband het laatste woord in Lukas 12:32: "Vrees niet, gij klein kuddeke; het is uws Vaders welbehagen U het Koninkrijk te géven." Om dat Koninkrijk binnen te gaan hoef je het je alleen maar te laten géven. Het is louter genade.

Uitnodiging

Ondertussen is het wel duidelijk dat Jezus Zelf hier een direct verband legt tussen het ontvangen van oftewel ingaan in het Koninkrijk enerzijds en het komen tot Hem anderzijds. Impliciet is hier sprake van het getuigenis van de éne Naam en de éne weg waardoor wij moeten zalig worden (Hand. 4:11). Het is de Naam van Hem die Zich de Weg en de Waarheid en het Leven noemt. Niemand komt tot de Vader en tot diens Koninkrijk dan door Hem (Joh. 14:6). Deze kleine geschiedenis, gevat in slechts vier verzen, nodigt daartoe uit. In Zijn eigen Naam! «

Gespreksvragen:

1. In het formulier voor het dopen van de kleine kinderen vind je een verwijzing naar deze geschiedenis. Zoek het eens op en denk eens na over het verband tussen de doop en dit bijbelverhaal.
2. In vers 14 lezen we niet: voor *hen* is het Koninkrijk der hemelen, maar: voor *dezulken* (dat is: voor *zodanigen*, voor *zulke mensen*) is het Koninkrijk der hemelen. Wat bedoelt Jezus daarmee?
3. Wat wil het zeggen gezegend te worden? Wat betekent het in dit licht dat de Heere Jezus zegenend naar de hemel is terug gegaan (Lukas 24: 50)?
4. Welke boodschap bevat deze geschiedenis met betrekking tot het volk Israël van nu?

Israëlzondag 2024

De eerste zondag in oktober is de Israëlzondag. Deze zondag valt vrijwel altijd in de periode van de joodse najaarsfeesten (Nieuwjaar, Grote Verzoendag en Loofhuttenfeest). In 2024 valt Rosj Hasjana (Nieuwjaar) op 3 en 4 oktober. Daarmee beginnen de 'tien geduchte dagen'. Op zondag 6 oktober staat het 'vasten van Gedalja' op de kalender. Het is in de synagoge een intense tijd.

Daarover is meer te lezen in het *Dagboek bij de Najaarsfeesten*, te vinden op www.kerkenisrael.nl/dagboek. Vanaf 27 september kunt u een maand lang per dag meeleven met wat er dan in het jodendom aan de orde is. U kunt zich daar ook opgeven voor een dagelijks mail.

6 en 7 oktober

Op deze Israëlzondag zal zeker ook aandacht gegeven worden aan 7 oktober. Het is bijna één jaar geleden dat Israël vanuit de Gazastrook werd aangevallen op een ongelofelijk wrede manier, waarna Israël keihard terugloeg. Na een jaar is het einde nog niet in zicht, integendeel: die breidt zich eerder nog verder uit. Zondag 6 oktober zou sowieso een moment geweest zijn om daar aandacht aan te geven. Dat geldt helemaal nu het Israëlzondag is. Het kan voor voorgangers ondertussen moeilijk zijn om er invulling aan te geven. De problematiek is enorm complex, en de meningen lopen diametraal uiteen – vaak heel betrokken en navenant heftig. In de gebeden kan volop uiting gegeven worden aan verlegenheid en moeite met wat gebeurde en gebeurt, en aan alles wat we verlangen voor Joden en Palestijnen en het Midden-Oosten. In de verkondiging kan aandacht gegeven worden aan Israël als volk waaraan de Wet en de Profeten allereerst gegeven zijn – en aan wat de woorden daarvan, die wij nu meelesen, voor vandaag te zeggen hebben. In de keuze van de

liederen gebruiken we dezelfde Psalmen als Israël, op eigen wijze, maar toch niet zónder Israël!?

Thema

Dit jaar is het voor het eerst dat het Centrum voor Israël Studies en de Raad voor Kerk en Israël van de Protestantse Kerk in Nederland samenwerken in de voorbereiding voor de Israëlzondag. Er is gekozen voor het thema 'Voor wie is het Koninkrijk?' De gebruikelijke folder is een gezamenlijke uitgave.

Over het gekozen thema – 'Voor wie is het Koninkrijk?' – gaat de Schriftstudie in dit nummer van *Verbonden*. Het sluit aan bij hoe Jezus de kinderen zegent. Het is niet zo dat die kleintjes eerst maar eens groot moeten worden. Nee, voor wie is/wordt

als een kind is het Koninkrijk. 'Groten moeten klein worden...'

Wie een sabbatsmaaltijd heeft meegemaakt heeft het waarschijnlijk zien gebeuren: het zegenen van de kinderen. Het is een intiem en intens moment, als vader (en soms ook moeder) de eigen kinderen zegent. Hiermee heb je een beeld voor ogen van wat mensen van Jezus vroegen. Tegelijk gaat het om meer: om de zegen van een rabbi. Van een heel bijzondere Rabbi, die dit graag doet!

Materialen

Genoemd is al de folder, die bedoeld is om in de kerken te worden verspreid op de Israëlzondag, of – misschien nog beter – de zondag ervoor. U kunt het benodigde aantal bestellen via info@hetcis.nl

Er is veel materiaal te vinden op de websites van het CIS (hetcis.nl/israelzondag2024) en de PKN (protestantsekerk.nl/israelzondag). Er zijn preekschetsen gemaakt door ds. J.M.J. Kieviet (CGK) en B. Gijsbertsen (PKN). Er is materiaal voor kinderen en jongeren. Er is een korte video van *De Verkenners* over de sabbat, en een video over de zegening van kinderen tijdens de sabbat, opgenomen door de huidige Israëlwerker, Geert de Korte. «

Zien, bewustwording, handelen

Wie het Holocaustmuseum in Amsterdam binnenstapt wordt begroet met een citaat uit de Babylo-nische Talmud: 'zien leidt tot bewustzijn en bewustzijn leidt tot handelen' (Menachot 43b). Deze drie kernwoorden zijn kenmerkend voor het nieuwe museum en ook voor de boodschap die het uit wil dragen. Een impressie van het bezoek van het Deputaatschap Kerk en Israël aan het Holocaustmuseum.

Bij het betreden van de eerste ruimte wordt meteen de ernst en het weerzinwekkende van de Holocaust getoond: een kind op de weg bij het net bevrijde concentratiekamp Bergen-Belsen, met aan weerszijden van de weg lijken. Deze afbeelding plaatst je meteen voor de vraag: hoe kunnen mensen dit elkaar aandoen?

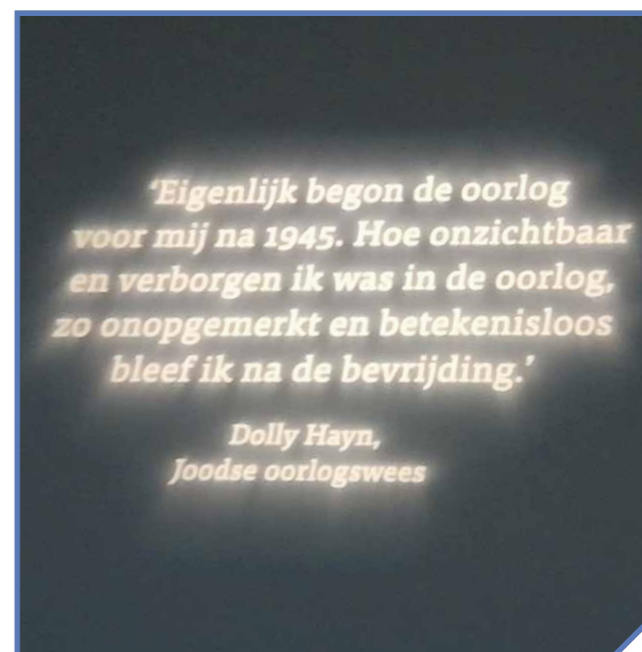
Zien

Het museum heeft op verschillende manieren de menselijkheid van de slachtoffers in beeld gebracht: een armbandje van het Joodse meisje Esther Mendes da Costa, een kind dat in een wanhopige zelfmoordpoging met haar ouders om het leven kwam, paspoorten die te herkennen zijn als documenten van Joodse slachtoffers. Zo zijn er nog meer objecten te noemen die zichtbaar maken hoe gewone mensen slachtoffers zijn geworden van een wrede terreurmachine.

De werkzaamheden van die terreurmachine worden ook weergegeven in het museum. Langs de wanden zijn alle maatregelen te lezen die de Duitsers in de loop der jaren uitgevaardigd hebben om het leven van Joden onmogelijk te maken. Bij het betreden van de tweede ruimte loop je vrijwel meteen tegen een grote kaartenbak aan: de administratie van de Duitsers. Het museum maakt zichtbaar: de volkomen eliminering van deze Joodse bewoners van Nederland was het doel.

Bewustzijn

Alle objecten maken je bewust van de wrede omvang van de Duitse eliminatieoperaties in Nederland, maar ook van de slechte behandeling die Joodse Nederlanders is aangedaan. Zeer confronterend is een hoekje in het museum waar Nederlanders genoemd worden die Duitsers hielpen bij het vinden en oppakken van Joodse mensen. Hoe kwamen deze gewone Nederlanders zover om mee te werken? Een reden wordt gegeven in een citaat van Lambert Schipper bij de 2-jarige joodse jongen André Ossendrijver in 1943: 'Het is nu nog een jodenkind, maar een jodenkind wordt een jodenjong en later een jood.' Tegelijkertijd wordt ook geschetst hoe sommige Nederlanders hun nek uitstaken, door onderduikadressen te

regelen of voedselbonnen te verspreiden. Een sinterklaasmantel is de stille getuige van een Nederlander die illegale documenten rondbracht. Het museum doet je beseffen: dit nooit meer.

Handelen

In de laatste ruimtes lees je over de terugkomst van Joden in Nederland. Hun huizen waren ingepikt, bezittingen geconfisqueerd of gestolen. Een nieuwe start van het leven leek ver weg. Nederland handelde niet naar wat in de vele jaren ervoor gezien, gehoord en beleefd was. Met gemengde gevoelens kom je bij de slotmuur van de tentoonstelling. Op die muur hangt een foto van drie Joodse kinderen, met daaronder geschreven: 'Vergeet ons niet.'

De vraag die het museum je meegeeft is: waar sta ik, wie ben ik voor mijn (Joodse) naaste? Onverschillig kan je het museum dus niet verlaten: het ingetogen getuigenis van de tentoonstelling gaat met je mee. Bij het verlaten van het museum en het zien van de Hollandsche Schouwburg tegenover het museum beseft je: naastenliefde is breekbaar en een werkwoord. «

Bijbellezen met het oog op Israël

God openbaart zich als de God van Israël. Zo wil Hij gekend zijn, ook door christenen. Ik denk dat dat een goed uitgangspunt is. Helaas is het niet vanzelfsprekend. Zeker als je bedenkt wat er allemaal in Israël, Gaza en het Midden-Oosten gebeurt, kan het soms lastig zijn om de Bijbel te blijven lezen 'met het oog op Israël'. Het dagboek *De Bijbel lezen met het oog op Israël* helpt hierbij.

Wanneer de aandacht voor Israël afneemt of wanneer de aandacht voor Israël negatief wordt, dan lopen we het gevaar dat de vervangingstheologie in alle hevigheid zal terugkeren. Ik hoef u niet te vertellen waartoe die heeft geleid. Daarom is het van groot belang om Israël in onze theologie én ons geloofsleven de plaats te geven die het toekomt.

De schrijvers van dit dagboek willen daar hun bijdrage aan leveren. Vaak lezen we de Bijbel met het oog op onszelf. Natuurlijk is het van groot belang om je af te vragen wat God in Zijn Woord ons persoonlijk te zeggen heeft. Maar zo lopen we het gevaar dat we God, die de Schepper is van hemel en aarde en Zich openbaart als de God van Israël, te veel in het kader zetten van de dingen waar wij mee bezig zijn of behoefte aan hebben. Met behulp van dit dagboek lees je de Bijbel van Genesis tot Openbaring met het oog op Israël. Daarom ben ik blij met deze uitgave.

Rode draad

De auteurs hebben verschillende achtergronden, maar de rode draad is de unieke positie van het Joodse volk en Gods leiding met hen, in de tijd van de Bijbel, maar ook nu en in de toekomst. Voor het praktische gebruik is elke overdenking voorzien van een leesvraag en een verdiepvraag. De leesvraag helpt bij het lezen van het Bijbelgedeelte, terwijl de verdiepvraag soms gericht is op grotere verbanden in de

Bijbel en soms op je eigen geloofsleven of je staan in deze wereld. Dit dagboek wil helpen om oog te krijgen voor Gods verkiezing van Israël met het oog op de hele schepping. Daardoor krijg je oog voor de trouw van God, een trouw die zo duidelijk zichtbaar is geworden in het zenden van de Messias van Israël, onze Here Jezus Christus! Zelf ben ik zeer geraakt door het stukje over Handelingen 15:1-21 waarin gesproken wordt over de minimumeisen die aan de niet-Joodse christenen wordt gesteld. Dan gaat het om de zogeheten noachitische geboden. Daar willen de apostelen niet van afwijken. Helaas heeft de kerk zelfs de mi-

nimale eisen spoedig losgelaten. Daarmee verdween het besef van op een speciale manier met Joden verbonden te zijn. Al in de tweede eeuw werd de zaak omgekeerd, met alle pijnlijke gevolgen van dien. De Joodse volgelingen van Jezus werd verboden om de door God geboden besnijdenis, spijswetten en Bijbelse feesten in acht te nemen. Met deze stap heeft de kerk zich losgemaakt van Israël. Is er nog een weg terug? Dat is de vraag die mij steeds bezighoudt.

Invalshoeken

Dit dagboek is een inhoudelijke, leesbare en verzorgde uitgave. Doordat er verschillende auteurs aan hebben meegewerkt krijg je verschillende invalshoeken en deze brengen ook weer tot nadere bezinning. Vanuit onze kerken hebben verschillende auteurs aan dit dagboek mee geschreven. Dat geeft altijd weer iets van herkenning. Graag had ik in deze uitgave nog een tekstregister willen zien om wat gemakkelijker teksten op te kunnen zoeken en te vergelijken. Voor het overige raad ik u aan om dit boek te kopen en te gebruiken. Het zal u helpen om de rode draad van Gods trouw nog beter te verstaan. «

N.a.v. Kees de Vreugd (red.), *De Bijbel lezen met het oog op Israël. 365 dagendagboek*, uitg. Groen, Leeuwarden 2023, 381 blz., € 22,50.